

Pospieszny posiłek i szybkie wyjście

Ostatnia noc

„Na Paschę naszą został ofiarowany Chrystus” – 1 Kor. 5:7 (BL).

Fundamentalne pytanie dotyczące Paschy sprowadza się do pięciu wersetów i trzech wynikających z nich założeń.

„I będziecie go [baranka paschalnego] chowali aż do czternastego dnia miesiąca tego; a zabije go wszystko zebranie zgromadzenia Izraelskiego między dwoma wieczorami [...]. I będą jeść mięso onej nocy” – 2 Mojż. 12:6-8 (BG).

„A w ten sposób spożywać go będziecie: Biodra wasze będą przepasane, sandały na waszych nogach i laska w ręku waszym. Zjecie go w pośpiechu. Jest to ofiara paschalna dla Pana” – 2 Mojż. 12:11.

„Zabijcie go na ofiarę paschalną [...]. Niech nikt z was nie wychodzi z drzwi domu swego aż do rana” – 2 Mojż. 12:21-22.

„I nalegali Egipcjanie na lud, by ich śpiesznie wyprowadzić z kraju, bo mówili: Wszyscy pomrzemy” – 2 Mojż. 12:33.

„Wyruszyli z Ramses w pierwszym miesiącu piętnastego dnia pierwszego miesiąca. Nazajutrz po święcie Paschy synowie izraelscy wyszli z ręką podniesioną na oczach wszystkich Egipcjan, podczas gdy Egipcjanie grzebali wszystkich pierworodnych [...]. Wyruszyli więc synowie izraelscy z Ramses i rozłożyli się obozem w Sukkot” – 4 Mojż. 33:3-5.

Jeśli dzień rozpoczynał się o zachodzie słońca, baranek paschalny miał być zabijany po zachodzie słońca, a Izraelici musieli wyruszyć pośpiesznie po wschodzie słońca, to jak można uznać, że wyjście nastąpiło dzień później niż zabicie baranka paschalnego?

Liczenie dnia

Obliczanie początku dnia podlegało zmianom w zależności od czasu i miejsca w historii starożytnej. W pierwszym wieku naszej ery, czyli w czasach Nowego Testamentu, Pliniusz stwierdził: „Babilończycy liczą okres między dwoma wschodami słońca, Ateńczycy

między dwoma zachodami słońca, Umbrowie [środkowe Włochy] od południa do południa, zwykli ludzie na całym świecie od świtu do zmroku, rzymscy kapłani i władze, które ustaliły oficjalny dzień, a także Egipcjanie i Hipparchus, okres od północy do północy”. W starożytnych czasach Babilończycy liczyli czas według zachodu słońca, natomiast Egipcjanie według wschodu słońca.

Gdyby 1 rozdział Księgi Rodzaju był interpretowany w kategoriach 24-godzinnego dnia, zaczynałby się w południe. Werset 5 mówi, że „nastał wieczór, i nastał poranek – dzień pierwszy”. Natomiast zapis 1 Mojż. 19:34 pokazuje, że światło dzienne to „nazajutrz” po nocy – licząc od wschodu słońca. „Dzień następny” po nocy w 4 Mojż. 11:32 i 33:3 również sugeruje, że dzień był wtedy liczony jako rozpoczynający się o wschodzie słońca. Jedynym tekstem Nowego Testamentu jednoznacznie określającym początek dnia jest Mat. 28:1: „A gdy się kończył sabbat, i już świtało na pierwszy dzień onego tygodnia” (BG), co zaskakująco jest zgodne tylko z liczeniem wschodu słońca.

Jeśli podczas wyjścia, dzień był nadal liczony od wschodu słońca, co najwyraźniej było wówczas praktyką egipską, nie byłoby konieczne proponowanie dodatkowego dnia opóźnienia w wyjściu Izraelitów. Takie liczenie uwzględniałoby również zabicie baranka paschalnego po południu lub wieczorem, ponieważ oba te wydarzenia miałyby miejsce tego samego dnia kalendarzowego. Rozwiązanie tej ostatniej kwestii zależy wyłącznie od znaczenia wyrażenia „między dwoma wieczorami”.

„Między dwoma wieczorami”

Hebrajskie wyrażenie *beyn ha gharbayim* nie oznacza ani liczby pojedynczej, ani mnogiej, lecz podwójną (dla rzeczy, które występują w parach), a zatem oznacza „między dwoma wieczorami”. Wyrażenie to zostało użyte jedenaście razy: 2 Mojż. 12:6, 16:12, 29:39, 41, 30:8; 3 Mojż. 23:5; 4 Mojż. 9:3, 5, 11, 28:4, 8. W 2 Mojż. 29:39-41 oraz 4 Mojż. 28:4-8 opisana jest ustawiczna ofiara składana z dwóch baranków – jedna rano, a druga między dwoma wieczorami. To rozróżnienie kontrastuje dwie pory dnia, dlatego „między dwoma wieczorami” nie może po prostu oznaczać między jednym zachodem słońca a następnym. Podobnie w 2 Mojż. 30:7-8, arcykapłan Aaron miał przygotować lampy rano i zapalić je między dwoma wieczorami (przypuszczalnie dlatego, że światło słoneczne albo przygasało, albo zniknęło).

Wyrażenie to jest dalej doprecyzowane w 2 Mojż. 16:12-13: „Usłyszałem szemranie synów Izraelskich; rzecze do nich, mówiąc: Między dwoma wieczorami

będziecie jeść mięso, a rano nasyceni będziecie chlebem, i poznacie, że ja Pan, Bóg wasz. Stało się tedy wieczór, że się zleciały przepiórki, a okryły obóz, a rano rosa leżała około obozu” (BG). Wiosną przepiórki wędrowne leciały na północ w dużych ilościach, wznosząc się na wysokość, aby dotrzeć do pustyni Sin, gdzie przebywali Izraelici. Ptaki wędrowne osiadają o zachodzie słońca lub o zmierzchu, zanim zarówno latanie, jak i osiadanie staną się bardziej niebezpieczne. Dlatego te dwa wersety wymagają, aby fraza „między dwoma wieczorami” oznaczała ograniczony okres po zachodzie słońca.

W przeciwieństwie do poglądów faryzeuszy, którzy uważali, że ubój baranka powinien odbywać się godzinie 15:00, Jack Finegan stwierdza: „Saduceusze i Samarytanie twierdzili jednak, że ubój baranka powinien mieć miejsce między zachodem słońca a zapadnięciem nocy. Księga Jubileuszów zdaje się potwierdzać tę teorię, gdyż opisuje baranka paschalnego w następujący sposób: »Nie wolno go zabijać w żadnym okresie światła, lecz w okresie graniczącym z wieczorem, niech jedzą go w porze wieczornej, aż do trzeciej części nocy« (49:12). Targum z Onkelos również przetłumaczył sformułowanie »między dwoma wieczorami« w 2 Mojż. 12:6 jako »między dwoma słońcami«, co później zostało wyjaśnione jako czas między zachodem słońca a wschodem gwiazd”. Tak więc odpowiednim synonimem jest angielskie słowo „twilight” (od anglosaskiego słowa „two + lîoht” oznaczającego „dwa światła”). Jewish Publication Society (1917) i David H. Stern (chrześcijanin hebrajskiego pochodzenia) nazywają je „zmrokiem”.

Święto w Egipcie zostało opisane w wersecie 2 Mojż. 12:18, który brzmi: „Pierwszego miesiąca, czternastego dnia tegoż miesiąca, na wieczór jeść będziecie prażniki aż do dnia dwudziestego pierwszego tegoż miesiąca na wieczór”. Sformułowanie to jest podobne do tegoż 3 Mojż. 23:32. Czternastego dnia spożywali prażny chleb. Wówczas dzień zaczynało liczyć od wschodu słońca, co sprawiało, że zarówno wydarzenia popołudniowe, jak i wieczorne były uważane za czternasty dzień. Zmiana rachuby czasu, polegająca na rozpoczęciu liczenia dnia od zachodu słońca spowodowała później, że wieczorne wydarzenia były traktowane jako piętnasty dzień.

W pośpiechu

Izraelici mieli spożywać Paschę w pośpiechu – w pełnym ubraniu, z laską w rękę i butami na nogach – gotowi do wyjścia o świcie. Czy Pismo Święte nie mówi, że „w miesiącu Kłósów wyprowadził cię Pan, Bóg twój, z Egiptu w nocy” (5 Mojż. 16:1)? Czy sugeruje to, że Izraelici wyszli przed wschodem słońca? Nie. Opisuje to rolę Boga, a nie człowieka. „O północy zabił Pan wszystkich pierworodnych w ziemi egipskiej, od pierworodnego syna

faraona, który miał zasiąść na jego tronie, aż do pierworodnego syna więźnia, który był w więzieniu, i wszelkie pierworodne bydła” (2 Mojż. 12:29). Tylko Mojżesz i Aaron opuścili swoje domy w nocy (2 Mojż. 12:31) na rozkaz faraona. Udział człowieka – rzeczywiste opuszczenie domów przez ludzi nastąpiło o wschodzie słońca – ich wyjście nie było cudowne, ponieważ poprzedził je cudowny akt Paschy.

Czy jednak zgromadzenie wszystkich ludzi w Ramzes (Hatwaret, Avaris) przed wyjściem z Egiptu nie zajęłoby jednego dnia? Nie. Nie jest powiedziane, że obozowali w Ramzes, lecz że wyruszyli z Ramzes do pierwszego obozowiska w Sukkot (2 Mojż. 12:37). Egipcjanie śmiertelnie bali się zatrzymać Izraelitów, a nawet ich opóźnić: „I nalegali Egipcjanie na lud, by ich śpiesznie wyprowadzić kraju [...]. i pożyczili od Egipcjan srebrne i złote przedmioty oraz szaty. A Pan usposobił Egipcjan życzliwie do ludu, tak że im pożyczili; i tak złupili Egipcjan” (2 Mojż. 12:33-36). Jakiegokolwiek opóźnienie było więc mało prawdopodobne. Co więcej, wyjście nastąpiło w dniu, w którym Egipcjanie grzebali swoich zmarłych – zaledwie sześć do osiemnastu godzin po śmierci ich pierworodnych – co było zgodne z zasadami zdrowia publicznego (4 Mojż. 33:4).

Izrael wyruszył z miasta Hatwaret (greckie Avaris, później nazwane Ramzes, niedaleko współczesnego Faqus) w ziemi Goszen 15 Nisan „nazajutrz po święcie Paschy” (4 Mojż. 33:3). Wygląda więc na to, że posiłek paschalny musiał zostać zjedzony 14 Nisan (zgodnie z rachubą dnia przyjętą w czasie wyjścia z Egiptu), ponieważ następnego dnia był 15 Nisan. Wtedy „w pośpiechu wyszedłeś z ziemi egipskiej” (5 Mojż. 16:3).

Po raz pierwszy rozbili obóz w Sukkot po pierwszym dniu siedmiodniowego Święta Paschy. Drugi obóz w Etam, w pobliżu współczesnej Ismailii nad Kanałem Sueskim, znajdował się zaledwie trzydzieści mil na południowy wschód od Hatwaret, stolicy Goszen. Karawana prawdopodobnie wyruszyła przed południem i poruszała się z prędkością co najmniej dwóch mil na godzinę, co oznaczało najprawdopodobniej siedemnastogodzinną podróż rozłożoną na dwa dni. Trzeciego dnia najwyraźniej przeszli osiemnaście mil na północ, do innej pozostałej części Morza Czerwonego, prawie do drogi filistyńskiej, której wcześniej nakazano im nie używać, co oznaczałoby kolejne dziesięć godzin podróży. Przejście przez Morze Czerwone mogło zająć do pięciu godzin, po czym nastąpiła pieśń dziękczynna za wybawienie, obejmująca czwarty dzień. Pozostałe trzy dni święta Paschy stanowią trzydniową podróż na pustynię, do której zostali wezwani od samego początku (2 Mojż. 3:18).

Dla chrześcijanina okres plag symbolizuje obecny zły świat, w którym dominuje zło, podczas gdy śmierć egipskich pierworodnych symbolizuje Armagedon, podczas

którego świat ulega samozagładzie (Mutual Assured Destruction, MAD). Ofiara baranka paschalnego tuż przed ostatnią plagą przypomina nam, że ofiara Chrystusa jest warunkiem wstępnym uwolnienia całego świata od grzechu, chorób, smutku i śmierci. Pierwsze trzy dni święta, kiedy Izrael wychodzi spod wpływu faraona, przedstawiają tysiącletnie królestwo Chrystusa, kiedy szatan jest związany, a ludzie uczą się sprawiedliwości. Przejście ludu Bożego przez morze i widok utonięcia faraona i jego zastępów pokazuje krótki okres, w którym Szatan zostanie uwolniony, a następnie zniszczony. Dni świąteczne od piątego do siódmego zapowiadają wieki wieczne, ponieważ ludzkość zostanie doprowadzona do doskonałości. Święte zgromadzenie pierwszego dnia bez wątplenia oznacza radość ze zmartwychwstania umarłych na świecie, a ostatniego dnia – udoskonalony świat, kiedy „wieczna radość owionie ich głowę” (Izaj. 35:10, zob. także *Wykłady Pisma Świętego*, tom VI, s. 457-459).

Zmiany po czasie wyjścia

W obchodach Paschy po wyjściu z Egiptu wprowadzono dwie istotne zmiany. Jedną z nich było wprowadzenie nowego przepisu na mocy przykazania, a druga wynikała ze względów praktycznych. W czterdziestym roku po Wyjściu Mojżesz wydał polecenie: „Nie będziesz mógł składać ofiary paschalnej w żadnej miejscowości z tych, jakie Pan, Bóg twój, ci daje, tylko na miejscu, które Pan, Bóg twój, wybierze na mieszkanie dla swego imienia, składać będziesz ofiarę paschalną wieczorem po zachodzie słońca, o tym samym czasie, kiedy wychodziłeś z Egiptu” (5 Mojż. 16:5-6). Po wejściu do Ziemi Obiecanej cały Izrael miał udawać się do Przybytku, a następnie do Świątyni w Jerozolimie, aby obchodzić Paschę. Obchody w domach nie były już dozwolone.

Napływ podróżnych na święto Paschy do Przybytku stworzył problem logistyczny: w jaki sposób ludzie przychodzili do Przybytku „między dwoma wieczorami”, a następnie udawali się na nocleg, zwłaszcza rodzinyz małymi dziećmi? Problem ten został widocznie rozwiązany poprzez przesunięcie momentu zabijania jagniąt o kilka godzin (gdy dzień zaczynał się o wschodzie słońca, ofiara wciąż przypadała na 14 Nisan). W ten sposób później zsynchronizowano ofiarę obrazowego baranka z odkupieńczą ofiarą Jezusa Chrystusa, której ten pierwszy był obrazem: „Albowiem na Paschę naszą został ofiarowany Chrystus” (1 Kor. 5:7, BL).

Schemat wyjścia

Aby zrozumieć konsekwencje tego, że dni podczas wyjścia rozpoczynały się o wschodzie słońca, proponujemy poniższy schemat.

Jeśli w późniejszych czasach początek dnia został prze-

niesiony na zachód słońca, taka zmiana ewidentnie otworzyła później drogę do zabijania baranków w tym samym czasie, w którym umarł Jezus Chrystus.

Jeśli zmiana sposobu wyznaczania początku dnia wydaje się trudna, warto pamiętać, że kalendarz został zmieniony przez Pana, aby siódmy miesiąc stał się pierwszym miesiącem (2 Mojż. 12:1-2). Dlatego nawet dzisiaj żydowski Nowy Rok zaczyna się od siódmego miesiąca. Podobnie powrót Chrystusa, aby wzbudzić śpiących świętych, rozpoczyna nowy „dzień” w niebiańskiej fazie królestwa, długo przed rozpoczęciem „dnia” panowania Chrystusa w ziemskiej fazie królestwa.

Niepewność kalendarza nawet współcześnie sprawia, że Żydzi w Rozproszeniu obchodzą dwie wieczerze paschalne, każdego z dwóch pierwszych dni Święta Paschy. Ten czas jest szczególnie istotny w Babilonie i innych krajach na wschód od Izraela, od czasu, gdy kalendarz Hillela II został wprowadzony w IV wieku.

Oparcie rachuby czasu o zachód słońca

Aby zobaczyć skutki zmiany sposobu wyznaczania dnia i oparcia go o zachód słońca, proponujemy poniższy diagram dla roku ofiary Chrystusa (3 kwietnia 33 roku).

Posiłek paschalny, który w Egipcie przypadał na noc 14 Nisan, teraz przypadał na 15 Nisan. Aby ofiarowanie baranka paschalnego mogło nadal przypadać na 14 Nisan, zostało ono opóźnione do godzin popołudniowych, czyli pod koniec 14 Nisan, na kilka godzin przed głównym posiłkiem paschalnym. W ten sposób Chrystus mógł ustanowić swoją Pamiątkę o tej samej porze 14 Nisan, o której zabijano i spożywano baranki paschalne w Egipcie. Chrystus mógł także umrzeć jako ofiara w tym samym czasie, w którym Izrael składał ofiary z obrazowych baranków paschalnych.

WYJŚCIE Z EGIPITU	PASCHA W 33 ROKU
14 Nisan – DZIEŃ / NOC Mojżesz instruuje starszych. Należy usunąć kwas przed zachodem słońca. Baranek zabity około godz. 18-19. Wieczera przygotowania i zjedzona w pośpiechu. Ostatnia plaga, z której pierwotnie Izraela zostali oszczędzeni. Pozostanie w domach do wschodu słońca.	13 Nisan – Czwartek – DZIEŃ Uczniowie poproszeni o przygotowanie Paschy. 14 Nisan – Piątek – NOC / DZIEŃ Ostatnia Wieczera. Ustanowienie Pamiątki. Getsemanie, pozorowany proces przed Sanhedrymem. (Dzień Paschy, lecz nie święto). Chrystus ukrzyżowany około godz. 11:30, umarł około 14:30. Baranki paschalne zabijane o 14:30-15:00. Należy usunąć wszelki kwas przed zachodem słońca.
15 Nisan – DZIEŃ / NOC Otrzymanie zapłaty i złupienie Egipcjan o wschodzie słońca. Opuszczenie Egiptu wkrótce po wschodzie słońca. Pierwszy dzień święta Paschy. Obóz w Sukkot. Druga noc święta Paschy.	15 Nisan – Sobota – NOC / DZIEŃ Izrael spożywa obrazowy posiłek paschalny. Pierwsza noc święta Paschy. Początek świętego zgromadzenia. Pierwszy dzień święta Paschy.
16 Nisan – DZIEŃ / NOC Podróż na skraj pustyni. Obóz w Etam.	16 Nisan – Niedziela – NOC / DZIEŃ Druga noc święta Paschy. Chrystus zmartwychwstał (być może kilka minut po wschodzie słońca). Izrael ofiarowuje pierwociny (jęczmień, len).
17 Nisan – DZIEŃ / NOC Zwrot i podróż (na północ?). Obóz w Pi-Hachirod między Migdol a Baal-Safon.	17 Nisan – Poniedziałek – NOC Trzecia noc święta Paschy.